

בס"ד, כ"ג תשרי התשפ"ז

בכורות ט"ז – תמורה בפסולי המוקדשין וצאן ברזל מגוי

שאלות:

1. ישי פדה קרבן בעל מום ואמר על בהמה אחרת "זו תמורתו". מה דינה?

שחיתת חוץ ותמורה בפסולי המוקדשין

- סיימנו את הדיון בולדות פסולי המוקדשין, והגמרא עוברת לדון בדיון הבא של פסולי המוקדשין שקיבלו מום לאחר הקדשתם, המשנה אמרה שהשוחט אותם בחוץ חייב, והגמרא עכשיו מצטטת שהשוחט אותם בחוץ פטור. רש"י אומר שזה בסיפא של הבריייתא שאיתה סיימנו את הדף, למרות שבגירסא שלנו זה לא נמצא, ורבינו גרשום בשם רבו אומר שזה מתייחס למה שלמדנו מהביטוי "כללו של דבר" ברישא של הבריייתא. כאמור לפי רש"י הבריייתא אמרה שהשוחט בחוץ קדשים שהקדשם קדם למומם פטור, כי חייבים על שחיתת חוץ רק בבעלי חיים ראויים להקרבה בפנים. **רב הונא** שנה "חייב", כמו במשנה, והעמיד את זה בדוקין שבעין (מום קל שלא ניכר כל כך) לדעת **רבי עקיבא**, שאמר שבעלי מום כאלה אם עלו על המזבח לא ירדו, ולכן הם חייבים על שחיתתם בחוץ.
- הבריייתא בסוף הדף הקודם גם אמרה שקדשים שנפל בהם מום אחרי שהוקדשו עושים תמורה גם לפני הפדיון וגם אחריו.
- רב נחמן אמר** בשם **רבה בר אבוא** שתמורה שנעשתה מבהמה אחרי שנפדתה מתה (כונסים אותה לכיפה), כי אי אפשר להקריב את התמורה (קדושתה באה מקדושה דחוויה שנפדתה) ואי אפשר לפדות אותה כי קדושתה גם חלשה מדי לתפוס את הפדיון.
- רב עמרם הקשה**: שתיאכל במומה לבעלים בלי פדיון (כלומר אחרי שתראה ויקרה לה מום), כמו תמורת בכור ומעשר! **אביי** ענה שכל קרבן שם אמו עליו, כלומר, תמורת בכור ומעשר נאכלת במומה כמו המקור, ותמורת קדשים נאכלת רק בפדיון כמו קדשים, ואי אפשר לפדות אותה.
- הגמרא מביאה ברייתא שמסייעת ל**רב נחמן**, הבריייתא לומדת מהפסוק "מִמַּעַלִי הִגֵּרָה... טִמָּא הוּא לָכֶם" כלומר יש דבר שהוא בעיקרון מעלה גרה ובכל זאת הוא טמא כלומר אסור באכילה, וזו תמורת פסולי המוקדשין שמתה.
- הגמרא שואלת הרי הפסוק הזה נצרך בלימוד דומה לחמש חטאות שמתות, ועונה שהן נלמדות מהמשך הפסוק "מִמַּפְרִיטִי הַפֶּרֶסָה".
- הגמרא מקשה מה פתאום חמש חטאות נלמדות מפסוק הרי דין חמש חטאות הוא הלכה למשה מסיני! הגמרא לכן מנסה להעמיד את הפסוק בתמורת אשם שלא יכולה לעלות על המזבח כי אין אשם שבא בנדבה, אבל הגמרא דוחה את הניסיון כי גם דין תמורת האשם הוא הלכה למשה מסיני.
- למסקנה, ההלכה מלמדת שהחטאות מתות ולא רועות, ואת זה לא ניתן ללמוד מהפסוק, והפסוק מוסיף לאו על מי שאכל אותן "אֶךָ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִי הִגֵּרָה...".
- הגמרא מביאה תירוץ נוסף, שהפסוק מקיש את תמורת פסולי המוקדשין (שגם הם כשרים "מִמַּעַלִי הִגֵּרָה") לחטאות המתות ("מִמַּפְרִיטִי הַפֶּרֶסָה"): כמו שהן מתות, כך גם היא.

2. שלום קיבל צאן ברזל מגוי. אילו דורות ייפטרו מבכורה?

צאן ברזל מגוי ופטור מבכורה

- המשנה אומרת שישראל שמקבל צאן ברזל מהגוי, כלומר, הגוי נותן לישראל כבשים בשווי קצוב ששמים אותו מראש, והישראל אחראי לשלם את השווי הזה בעתיד, גם אם הכבשים ימותו או יוזלו, וההסכם גם אומר שהולדות מתחלקים ביניהם. במקרה הזה הולדות פטורים כשיגדלו ויילדו בכור, כי לגוי יש חלק בהם, אבל ולדי הולדות חייבים לכשיילדו בכור. אבל אם העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן, והבטיח לגוי שאם ימותו האמהות הגוי ייקח את הולדות אז גם ולדי ולדות פטורים, כי הגוי שייך גם בהם, וולדי ולדי כלומר הדור הרביעי, חייבים ונותנים אותם לכהן.
- רבן שמעון בן גמליאל אמר שאפילו עד עשרה דורות פטורים, כי אם הישראל לא ישלם הגוי יוכל לגבות מכל הדורות.
- המשנה מוסיפה את הדין שראינו כבר, שרחל שילדה מין עז, או עז שילדה מין רחל, פטורה מבכורה, ואם יש בוולד מקצת סימנים של אמו הוא חייב.
- מהמשנה משתמע שיש פטור מבכורה כי הגוי לא קבל כסף עבור הבהמה ולכן הבהמה עדיין ברשותו, הגמרא שואלת ממשנה אחרת שאסור לקבל צאן ברזל מישראל כי זה נחשב ריבית, מכאן שהבהמה כן נחשבת ברשות המקבל, וכשהוא נותן ולדות הן נחשבות ריבית תמורת זה שהוא קיבל את הבהמה בחינם זה כאילו הוא קיבל כסף, אבל אם הבהמה הייתה עדיין נחשבת ברשות הנותן, אז זה לא ריבית, כי הולדות גדלו ברשותו. אביי ענה שהמשנה שלנו עוסקת בגוי שקיבל עליו אונס וזול שאם הבהמות ימותו או יוזלו, הוא מפסיד, והמשנה של הריבית בנותן שלא קיבל עליו אונס וזול.
- רבא הקשה שאם הנותן נושא בהפסד זה לא נחשב צאן ברזל, שאין בסיס לחלק בין המשניות, ושמשנת הריבית גם הייתה צריכה להתיר בנותן ישראל שקיבל עליו את ההפסד! לכן רבא אמר, ששתי המשניות בנותן שלא קיבל אונס וזול, והפטור בבכורה הוא כי אם הישראל לא ישלם הגוי יתפוס את הבהמה כמשכון, ואם לא ימצא אותה יתפוס את ולדותיה, ולכן "יד גוי באמצע".
- המשנה אמרה שאם הוא העמיד ולדות תחת אמותיהן, אז גם הולדים של הולדות פטורים מבכורה.
- הגמרא מביאה מחלוקת בפירוש הדין: רב הונא אמר שרק ולדות פטורים, ולכן הבכור שבדור הרביעי חייב לתת לכהן (כשהבהמות המקוריות הן הדור הראשון), ורב יהודה אמר שגם ולדי ולדות פטורים, ולכן רק הבכור שבדור החמישי חייב.
- הגמרא מקשה על רב יהודה מהמשנה, ששנתה שאם העמיד ולדי ולדות פטורים, ומכאן שאם לא העמיד הם חייבים! רב יהודה ענה שגם בלי שהעמיד הם פטורים, והחידוש הוא שגם כשהעמיד רק ולדי ולדות פטורים, אף שדרך הגוי לתפוס גם את בנם.
- הגמרא מקשה מרבן שמעון בן גמליאל, שאמר "עד עשרה דורות" והוא לכאורה דיבר על הרישא מבלי שהישראל העמיד את הולדות: לדעת רב יהודה מובן, כי התנא הראשון פוטר כמה דורות, וזה מסתדר עם הלשון של רשב"ג, אבל לדעת רב הונא שפוטר רק את הולדות הלשון קשה.
- בתחילת הדף הבא הגמרא מתרצת לשיטת רב הונא שרבן שמעון בן גמליאל התייחס למי שהעמיד ולדות תחת אמותיהן, שבו גם התנא הראשון פוטר כמה דורות.